

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera întâi)

24 noiembrie 2016(*)

„Trimitere preliminară – Egalitate de tratament în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă – Directiva 2000/78/CE – Articolul 2 – Interzicerea discriminării pe motive de orientare sexuală și de vârstă – Sistem național de pensii – Plata unei pensii de urmaș partenerului civil – Condiție – Încheierea parteneriatului înaintea celei de a șaizecea aniversări a persoanei afiliate la sistemul menționat – Uniune civilă – Imposibilitate în statul membru în cauză anterior anului 2010 – Relație durabilă dovedită – Articolul 6 alineatul (2) – Justificarea unui tratament diferențiat pe motive de vârstă”

În cauza C-443/15,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Labour Court (Tribunalul pentru Litigii de Muncă, Irlanda), prin decizia din 11 august 2015, primită de Curte la 13 august 2015, în procedura

David L. Parris

împotriva

Trinity College Dublin,

Higher Education Authority,

Department of Public Expenditure and Reform,

Department of Education and Skills,

CURTEA (Camera întâi),

compusă din doamna R. Silva de Lapuerta (raportor), președinte de cameră, și domnii E. Regan, J.-C. Bonichot, A. Arabadjiev și S. Rodin, judecători,

avocat general: doamna J. Kokott,

grefier: doamna L. Hewlett, administrator principal,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 28 aprilie 2016,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru domnul Parris, de M. Bolger, SC, de E. Barry, BL, și de J. Tomkin, solicitor;
 - pentru Trinity College Dublin, de T. Mallon, barrister, mandatat de K. Langford, solicitor;
 - pentru Higher Education Authority, pentru Department of Public Expenditure and Reform și pentru Department of Education and Skills, de G. Hodge, de E. Creedon și de A. Joyce, în calitate de agenți, asistați de A. Kerr, barrister;
 - pentru guvernul Regatului Unit, de S. Simmons, în calitate de agent, asistată de J. Coppel, QC;
 - pentru Comisia Europeană, de A. Lewis și de D. Martin, în calitate de agenți,
- după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 30 iunie 2016,

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 2 și a articolului 6 alineatul (2) din Directiva 2000/78/CE a Consiliului din 27 noiembrie 2000 de creare a unui cadru general în favoarea egalității de tratament în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă (JO 2000, L 303, p. 16, Ediție specială, 05/vol. 6, p. 7).

- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între domnul David L. Parris, pe de o parte, și Trinity College Dublin, Higher Education Authority (Autoritatea pentru Învățământul Superior, Irlanda), Department of Public Expenditure and Reform (Departamentul privind Cheltuielile Publice și Reforma, Irlanda) și Department of Education and Skills (Departamentul privind Educația și Competențele, Irlanda), pe de altă parte, în legătură cu refuzul exprimat de Trinity College Dublin de a acorda partenerului domnului Parris, la data decesului acestuia din urmă, beneficiul pensiei de urmaș prevăzute de sistemul de pensii ocupaționale la care a fost afiliat domnul Parris.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

- 3 Considerentul (22) al Directivei 2000/78 are următorul cuprins:

„Prezenta directivă nu aduce atingere legislațiilor naționale privind starea civilă și nici prestațiilor care decurg din aceasta.”

- 4 Articolul 1 din această directivă prevede:

„Prezenta directivă are ca obiectiv stabilirea unui cadru general de combatere a discriminării pe motive de apartenență religioasă sau convingeri, handicap, vârstă sau orientare sexuală, în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă, în vederea punerii în aplicare, în statele membre, a principiului egalității de tratament.”

- 5 Potrivit articolului 2 din directiva menționată:

„(1) În sensul prezentei directive, prin principiul egalității de tratament se înțelege absența oricărei discriminări directe sau indirecte, bazate pe unul din motivele menționate la articolul 1.

(2) În sensul alineatului (1):

(a) o discriminare directă se produce atunci când o persoană este tratată într-un mod mai puțin favorabil decât este, a fost sau va fi tratată într-o situație asemănătoare o altă persoană, pe baza unuia dintre motivele menționate la articolul 1;

(b) o discriminare indirectă se produce atunci când o dispoziție, un criteriu sau o practică aparent neutră poate avea drept consecință un dezavantaj special pentru persoane de o anumită religie sau cu anumite convingeri, cu un anumit handicap, de o anumită vârstă sau de o anumită orientare sexuală, în raport cu altă persoană, cu excepția cazului în care:

(i) această dispoziție, acest criteriu sau această practică este obiectiv justificată de un obiectiv legitim, iar mijloacele de realizare a acestui obiectiv nu sunt adecvate și necesare [a se citi «sunt adecvate și necesare»] [...]

[...]”

- 6 Articolul 3 din aceeași directivă este redactat după cum urmează:

„(1) În limitele competențelor conferite Comunității, prezenta directivă se aplică tuturor persoanelor, atât din sectorul public, cât și din cel privat, inclusiv organismelor publice, în ceea ce privește:

[...]

(c) condițiile de încadrare și de muncă, inclusiv condițiile de concediere și de remunerare;

[...]

(3) Prezenta directivă nu se aplică plăților de orice natură efectuate de regimurile publice sau asimilate, inclusiv de regimurile publice de securitate socială sau de protecție socială.

[...]"

7 Cu titlul „Justificarea unui tratament diferențiat pe motive de vârstă”, articolul 6 alineatul (2) din Directiva 2000/78 prevede:

„Fără a aduce atingere articolului 2 alineatul (2), statele membre pot să prevadă că nu constituie discriminare luarea în considerare a criteriului vârstei la stabilirea, pentru regimurile profesionale de securitate socială, a unei vârste pentru aderare sau admitere la prestațiile de pensie sau invaliditate, inclusiv la fixarea, pentru aceste regimuri, a unor vârste diferite pentru lucrători sau pentru categorii de lucrători și la utilizarea, în cadrul acestor regimuri, a criteriilor de vârstă în calculele actuariale, cu condiția ca acestea să nu se traducă prin discriminări pe motive de sex.”

8 Conform articolului 18 primul paragraf din Directiva 2000/78, statele membre trebuiau, în principiu, să adopte actele cu putere de lege și actele administrative necesare pentru a se conforma acesteia până la 2 decembrie 2003 sau puteau încredința partenerilor sociali punerea în aplicare a respectivei directive pentru acele dispoziții care privesc acordurile colective, asigurându-se că aceste dispoziții sunt puse în aplicare până la aceeași dată.

Dreptul irlandez

9 Pensions Act 1990 (Legea privind pensiile, denumită în continuare „Legea din 1990”) a fost modificată prin articolul 22 din Social Welfare (Miscellaneous Provisions) Act 2004 (Number 9 of 2004) [Legea privind asistența socială (dispoziții diverse) din 2004 (nr. 9 din 2004)], care a introdus un nou titlu VII în Legea din 1990, pentru a transpune în dreptul național dispozițiile Directivei 2000/78 în ceea ce privește principiul egalității de tratament în cadrul sistemelor de pensii ocupaționale.

10 Articolul 66 din Legea din 1990 prevede o interdicție generală a oricărui tratament mai puțin favorabil în ceea ce privește sistemele de pensii ocupaționale, printre altele pe motive de vârstă și de orientare sexuală. Spre deosebire de Directiva 2000/78, această lege interzice de asemenea orice discriminare pe motive de stare civilă.

11 Articolul 72 din Legea din 1990, care a urmărit să transpună articolul 6 din Directiva 2000/78, prevede derogări și excepții de la interdicția generală a discriminărilor în cadrul sistemelor de pensii ocupaționale în următorii termeni:

„(1) Nu constituie o încălcare pe motive de vârstă a principiului egalității de tratament în materie de pensii faptul că un sistem de pensii

(a) stabilește vârsta sau vechimea în muncă ori o combinație între acestea două drept condiție sau criteriu pentru afilierea la sistem,

(b) stabilește diferite vârste sau diferite vechimi în muncă ori o combinație între acestea două drept condiții sau criterii pentru afilierea la sistem a unor lucrători sau a unor grupuri ori categorii de lucrători,

(c) stabilește vârsta sau vechimea în muncă ori o combinație între acestea două drept condiție sau criteriu pentru acordarea dreptului la prestațiile prevăzute de sistem,

- (d) stabilește diferite vârste sau diferite vechimi în muncă ori o combinație între acestea două drept condiții sau criterii pentru acordarea dreptului la prestațiile prevăzute de sistem unor lucrători sau unor grupuri ori categorii de lucrători,
- (e) (i) stabilește vârsta sau vechimea în muncă ori o combinație între acestea două drept condiție sau criteriu care se raportează la dobândirea de drepturi într-un sistem cu prestații definite sau la nivelul contribuțiilor la un sistem cu contribuții definite sau
(ii) stabilește diferite vârste sau diferite vechimi în muncă ori o combinație între acestea două drept condiții sau criterii care se raportează la dobândirea de drepturi într-un sistem cu prestații definite sau la nivelul contribuțiilor la un sistem cu contribuții definite pentru lucrători sau grupuri ori categorii de lucrători

în cazul în care, în contextul locului de muncă în cauză, acest lucru este adecvat și necesar având în vedere un obiectiv legitim al angajatorului, în special referitor la politica privind ocuparea forței de muncă, piața muncii și formarea profesională,

- (f) utilizează criteriile de vârstă în calculele actuariale,

cu condiția ca această măsură să nu conducă la încălcarea pe motive de sex a principiului egalității de tratament în materie de pensii.

(2) Nu constituie o încălcare, pe motive privind situația matrimonială sau familială, a principiului egalității de tratament în materie de pensii acordarea de prestații ocupaționale mai favorabile în cazul în care aceste prestații se aplică oricărei persoane care, potrivit regulilor respectivului sistem, are dreptul la plata unei prestații la decesul persoanei afiliate, cu condiția ca această măsură să nu conducă la încălcarea pe motive de sex a principiului menționat.

(3) Nu constituie o încălcare, pe motive privind situația matrimonială sau orientarea sexuală, a principiului egalității de tratament în materie de pensii acordarea de prestații ocupaționale mai favorabile văduvei sau văduvului membrului decedat, cu condiția ca această măsură să nu conducă la încălcarea pe motive de sex a principiului menționat.

(4) Orice trimitere din prezentul articol la stabilirea vârstei sau a vârstelor care dau dreptul la prestații include o trimitere la stabilirea vârstei sau a vârstelor de pensionare care dau dreptul la prestații.”

- 12 La 19 iulie 2010 a fost adoptat Civil Partnership and Certain Rights and Obligations of Cohabitants Act 2010 (Legea privind parteneriatul civil și anumite drepturi și obligații ale concubinilor 2010) (denumită în continuare „Legea privind parteneriatele civile”), care a intrat în vigoare la 1 ianuarie 2011, odată cu elaborarea ordinului ministerial impus prin Decretul nr. 648/2010. Această lege excludea orice recunoaștere retroactivă a parteneriatelor înregistrate într-o altă țară.
- 13 Reiese din dosarul prezentat Curții că, potrivit articolului 99 din Legea privind parteneriatele civile, „prestațiile sistemului de pensii prevăzute pentru soți se aplică în aceleași condiții partenerului civil al persoanei afiliate”.
- 14 La data faptelor din prezenta cauză, căsătoria în Irlanda era prevăzută numai între persoane de sex diferit. Recunoașterea căsătoriei homosexuale impunea un amendament constituțional după un referendum național. Un astfel de referendum a avut loc la 22 mai 2015, iar propunerea de a permite căsătoria între două persoane indiferent de gen a fost aprobată. Cu toate acestea, trebuiau să fie adoptate acte legislative pentru ca dispoziția modificată din Constituție să producă efecte. În această privință, reiese din observațiile depuse de Trinity College Dublin că dreptul irlandez recunoaște căsătoria homosexuală de la data de 16 noiembrie 2015.

Litigiul principal și întrebările preliminare

- 15 Domnul Parris, născut la 21 aprilie 1946, are dublă cetățenie irlandeză și britanică. El are de peste 30 de ani o relație stabilă cu partenerul său de același sex.
- 16 În cursul anului 1972, domnul Parris a fost recrutat de Trinity College Dublin, în calitate de lector. În temeiul contractului său de muncă, a fost admis, în luna octombrie 1972, în calitate de persoană afiliată necontribuabilă, în cadrul unui sistem de pensii administrat de Trinity College Dublin. Acest sistem nu a permis afilierea unor noi persoane de la 31 ianuarie 2005.
- 17 Regula 5 din sistemul de pensii menționat prevede plata unei pensii de urmaș către soț sau, de la 1 ianuarie 2011, către partenerul civil al persoanei afiliate în cazul în care aceasta din urmă decedează înaintea soțului sau în prezent a partenerului său civil. În special, potrivit termenilor sistemului de pensii, persoana afiliată beneficiază, la pensionare, de dreptul la o pensie egală cu două treimi din ultimul salariu. În cazul în care persoana afiliată decedează după ieșirea la pensie, soțul supraviețuitor sau în prezent partenerul civil are dreptul la o pensie pe viață egală cu două treimi din suma datorată persoanei afiliate înainte de deces. Cu toate acestea, respectiva pensie de urmaș nu se plătește decât dacă persoana afiliată s-a căsătorit sau a încheiat un parteneriat civil înainte de împlinirea vârstei de 60 de ani.
- 18 La 21 decembrie 2005, a devenit posibilă încheierea unui parteneriat civil în Regatul Unit în temeiul Civil Partnership Act 2004 (Legea privind parteneriatul civil). La 21 aprilie 2009, când avea 63 de ani, domnul Parris a înregistrat un parteneriat în acest stat membru. La acea dată, nicio dispoziție din dreptul irlandez nu permitea recunoașterea în Irlanda a parteneriatului civil al domnului Parris.
- 19 La 3 decembrie 2009, fondul de pensii al Trinity College Dublin a fost transferat la National Treasury Management Agency (NTMA, Irlanda). NTMA este o agenție de stat însărcinată cu furnizarea pentru guvern a unor servicii de gestiune de active și de pasive. Din luna ianuarie 2010, toate datoriile sistemului de pensii în cauză sunt plătite din resurse de stat.
- 20 La 25 ianuarie 2010, domnul Parris a solicitat și a obținut o opțiune care i-a permis să beneficieze de o pensionare anticipată, fără costuri suplimentare pentru prestator, începând cu data de 31 decembrie 2010, cu toate că era îndreptățit conform contractului să își păstreze locul de muncă care îi dădea dreptul la pensie până la 30 septembrie 2013.
- 21 La 19 iulie 2010, Legea privind parteneriatele civile a fost adoptată în Irlanda.
- 22 La 17 septembrie 2010, domnul Parris a sesizat Trinity College Dublin cu o cerere vizând obținerea de către partenerul său civil a beneficiului unei pensii de urmaș, la decesul său. Această cerere a fost respinsă prin decizia din 15 noiembrie 2010. La 20 decembrie 2010, el a introdus o cale de atac împotriva respectivei decizii la Autoritatea pentru Învățământul Superior.
- 23 La 31 decembrie 2010, domnul Parris a ieșit la pensie.
- 24 Legea privind parteneriatele civile a intrat în vigoare la 1 ianuarie 2011.
- 25 La 12 ianuarie 2011, parteneriatul civil britanic al domnului Parris a fost recunoscut în dreptul irlandez, ca urmare a elaborării ordinului ministerial impus prin Decretul nr. 649/2010.
- 26 Prin decizia din 17 mai 2011, Autoritatea pentru Învățământul Superior a confirmat decizia adoptată de Trinity College Dublin. Această autoritate a constatat în special că domnul Parris a ieșit la pensie înainte de recunoașterea parteneriatului său civil de statul irlandez și că, pe de altă parte, normele aplicabile de către Trinity College Dublin exclud plata unei pensii de urmaș în

cazul în care persoana afiliată s-a căsătorit sau a încheiat un parteneriat civil după vârsta de 60 de ani.

- 27 Domnul Parris a formulat atunci o acțiune împotriva Trinity College Dublin, a Autorității pentru Învățământul Superior, a Departamentului privind Cheltuielile Publice și Reforma și a Departamentului privind Educația și Competențele în fața Equality Tribunal (Tribunalul pentru Egalitate, Irlanda), susținând că a fost discriminat direct sau indirect de pârâtele din litigiul principal, cu încălcarea Legii din 1990, pe motive de vârstă și de orientare sexuală. Întrucât această acțiune a fost respinsă de Equality Tribunal (Tribunalul pentru Egalitate), domnul Parris a declarat apel la Labour Court (Tribunalul pentru Litigii de Muncă, Irlanda).
- 28 Instanța de trimitere ridică problema dacă, în împrejurări precum cele în discuție în litigiul principal, aplicarea unei reglementări naționale care prevede o vârstă înainte de împlinirea căreia o persoană afiliată la un sistem de pensii ocupaționale trebuie să se căsătorească sau să încheie un parteneriat civil pentru ca soțul sau partenerul său să aibă dreptul la o pensie de urmaș conduce la o discriminare pe motive de vârstă și/sau de orientare sexuală, cu încălcarea Directivei 2000/78.
- 29 În aceste condiții, Labour Court (Tribunalul pentru Litigii de Muncă) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

- „1) Constituie discriminare pe motive de orientare sexuală, contrară articolului 2 din Directiva 2000/78, aplicarea unei reguli prevăzute de un sistem de pensii ocupaționale potrivit căreia plata pensiei de urmaș către partenerul civil supraviețuitor al unei persoane afiliate la sistemul respectiv, după decesul acesteia din urmă, este condiționată de cerința ca persoana afiliată și partenerul său civil să își înregistreze parteneriatul civil înainte ca persoana afiliată să împlinească vârsta de 60 de ani, în contextul în care dreptul național nu le-a permis să înregistreze un parteneriat civil decât după ce persoana afiliată a împlinit vârsta de 60 de ani și în care persoana afiliată și partenerul său civil se angajaseră într-o uniune consensuală înaintea acestei date?
- 2) În cazul unui răspuns negativ la prima întrebare, constituie discriminare pe motive de vârstă, contrară articolului 2 coroborat cu articolul 6 alineatul (2) din Directiva 2000/78/CE, faptul că un asigurător din cadrul unui sistem de pensii ocupaționale condiționează dreptul la pensie de urmaș al unui partener civil supraviețuitor al unei persoane afiliate la sistemul respectiv, după decesul acesteia din urmă, de cerința ca persoana afiliată și partenerul său civil să fi încheiat un parteneriat civil înainte ca persoana afiliată să împlinească vârsta de 60 de ani, în condițiile în care
- a) prevederea referitoare la vârsta la care o persoană afiliată trebuie să fi încheiat un parteneriat civil nu constituie un criteriu folosit la calculele actuariale și în care
- b) dreptul național nu le-a permis persoanei afiliate și partenerului său civil să încheie un parteneriat civil înainte ca persoana afiliată să împlinească vârsta de 60 de ani, precum și în condițiile în care persoana afiliată și partenerul său se angajaseră într-o uniune consensuală înaintea acestei date?
- 3) În cazul unui răspuns negativ la a doua întrebare, ar exista o discriminare contrară articolului 2 coroborat cu articolul 6 alineatul (2) din Directiva 2000/78/CE dacă limitarea dreptului la prestații în cadrul unui sistem de pensii ocupaționale, descrisă fie la prima, fie la a doua întrebare, ar decurge din efectul combinat al criteriilor vârstei și orientării sexuale ale unei persoane afiliate la sistemul de pensii?”

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la prima întrebare

- 30 Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 2 din Directiva 2000/78 trebuie interpretat în sensul că o reglementare națională care, în cadrul unui sistem de pensii ocupaționale, subordonează dreptul partenerilor civili supraviețuitori ai persoanelor afiliate de a beneficia de o pensie de urmaș condiției ca parteneriatul civil să fi fost încheiat înainte ca persoana afiliată să fi împlinit 60 de ani, cu toate că dreptul național nu permitea persoanei afiliate în cauză să încheie un parteneriat civil înainte de a atinge această limită de vârstă, constituie o discriminare pe motive de orientare sexuală.
- 31 Pentru a răspunde la această întrebare, este necesar să se examineze, într-o primă etapă, aspectul dacă o reglementare națională precum regula 5 din sistemul de pensii în discuție în litigiul principal, despre care se susține că are un caracter discriminatoriu, intră în domeniul de aplicare al Directivei 2000/78.
- 32 În această privință, reiese din articolul 3 alineatul (1) litera (c) din Directiva 2000/78 că aceasta se aplică, în limitele competențelor conferite Uniunii, „tuturor persoanelor, atât în sectorul public, cât și în cel privat, inclusiv organismelor publice”, în ceea ce privește printre altele „condițiile de încadrare și de muncă, inclusiv condițiile de concediere și de remunerare” (Hotărârea din 26 septembrie 2013, Dansk Jurist- og Økonomforbund, C-546/11, EU:C:2013:603, punctul 24).
- 33 Curtea a recunoscut deja că o pensie de urmaș prevăzută de un sistem profesional de pensii intră în domeniul de aplicare al articolului 157 TFUE. Cu privire la acest aspect, Curtea a precizat că împrejurarea că pensia menționată, prin definiție, nu este plătită lucrătorului, ci urmașului acestuia, nu este de natură să infirmе această interpretare, din moment ce o astfel de prestație reprezintă un beneficiu care își are originea în afilierea urmașului la sistemul soțului, astfel încât pensia este dobândită de cel dintâi în cadrul raportului de muncă dintre angajator și soț și îi este plătită pentru munca prestată de acesta (a se vedea Hotărârea din 1 aprilie 2008, Maruko, C-267/06, EU:C:2008:179, punctul 45 și jurisprudența citată).
- 34 Pe de altă parte, pentru a aprecia dacă în domeniul de aplicare al articolului 157 TFUE intră o pensie pentru limită de vârstă, pe baza căreia este calculată, dacă este cazul, pensia de urmaș, precum în cauza principală, Curtea a precizat că, printre criteriile pe care le-a reținut în situațiile cu care a fost sesizată pentru a califica un sistem de pensii, poate avea un caracter determinant numai criteriul dedus din constatarea că pensia pentru limită de vârstă este plătită lucrătorului în temeiul raportului de muncă ce îl leagă de fostul său angajator, și anume criteriul încadrării în muncă, dedus din înșiși termenii articolului menționat (Hotărârea din 1 aprilie 2008, Maruko, C-267/06, EU:C:2008:179, punctul 46 și jurisprudența citată).
- 35 În acest context, Curtea a adăugat că, deși, desigur, acest criteriu nu poate avea un caracter exclusiv, întrucât pensiile plătite de sisteme legale de securitate socială pot să țină seama, în tot sau în parte, de remunerarea activității, considerentele de politică socială, de organizare a statului, de etică sau chiar preocupările de natură bugetară care au avut sau care au putut avea un rol în crearea unui sistem de către legiuitorul național nu pot prevala totuși în cazul în care pensia interesează numai o categorie specifică de lucrători, depinde în mod direct de perioada lucrată, iar quantumul său este calculat pe baza ultimului salariu (a se vedea Hotărârea din 1 aprilie 2008, Maruko, C-267/06, EU:C:2008:179, punctele 47 și 48, precum și jurisprudența citată).
- 36 În ceea ce privește sistemul de pensii ocupaționale în discuție în litigiul principal, trebuie observat în primul rând că sistemul menționat nu este aplicabil unor categorii generale de lucrători, ci privește numai lucrătorii angajați de Trinity College sau, cel mult, începând cu anul 2005, lucrătorii angajați de universități, după cum reiese din explicațiile furnizate în ședință de părțile din litigiul principal, astfel încât afilierea la acest sistem rezultă în mod necesar din raportul de muncă încheiat între asemenea lucrători și un angajator determinat.
- 37 În al doilea rând, sistemul în discuție nu este guvernat de o lege, ci de o reglementare proprie acestuia.

- 38 În al treilea rând, rezultă că, cel puțin până în cursul anului 2005, sistemul de pensii ocupaționale în discuție în litigiul principal a fost finanțat de Trinity College, astfel încât făcea parte dintre avantajele pe care angajatorul le propunea lucrătorilor.
- 39 În ultimul rând, în ceea ce privește quantumul pensiei de urmaș, acesta este calculat pe baza pensiei pentru limită de vârstă, al cărei quantum reprezintă două treimi din ultimul salariu al persoanei afiliate.
- 40 În aceste condiții, este necesar să se constate că pensia de urmaș în discuție în litigiul principal decurge din raportul de muncă încheiat între domnul Parris și angajatorul său și că trebuie să fie calificată ca „remunerație” în sensul articolului 157 TFUE.
- 41 Această concluzie nu este repusă în discuție de împrejurarea potrivit căreia fondul de pensii al Trinity College a fost transmis, între timp, unei autorități naționale, iar prestațiile sunt în prezent finanțate de statul irlandez, din moment ce, după cum a menționat avocatul general la punctul 35 din concluzii, Curtea a arătat deja de mai multe ori că, în ceea ce privește problema dacă un sistem de pensii intră în noțiunea „remunerație”, modalitățile sale de finanțare și de administrare nu au o importanță decisivă (a se vedea în acest sens Hotărârea din 28 septembrie 1994, Beune, C-7/93, EU:C:1994:350, punctul 38, Hotărârea din 29 noiembrie 2001, Griesmar, C-366/99, EU:C:2001:648, punctul 37, Hotărârea din 12 septembrie 2002, Niemi, C-351/00, EU:C:2002:480, punctul 43, precum și Hotărârea din 26 martie 2009, Comisia/Grecia, C-559/07, EU:C:2009:198, punctul 46).
- 42 În consecință, reglementarea națională în discuție în litigiul principal intră în domeniul de aplicare al Directivei 2000/78.
- 43 Într-o a doua etapă, trebuie examinat dacă aplicarea unei astfel de reglementări instituie o discriminare pe motive de orientare sexuală care, în consecință, este interzisă de directiva menționată.
- 44 În această privință, trebuie amintit că, potrivit articolului 2 din Directiva 2000/78, prin „principiul egalității de tratament” se înțelege absența oricărei discriminări directe sau indirecte, bazate pe unul dintre motivele menționate la articolul 1 din aceeași directivă, printre care se numără orientarea sexuală.
- 45 În ceea ce privește, în primul rând, existența unei discriminări directe, potrivit articolului 2 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2000/78, o astfel de discriminare se produce atunci când o persoană este tratată într-un mod mai puțin favorabil decât este tratată o altă persoană aflată într-o situație asemănătoare, pe baza unuia dintre motivele menționate la articolul 1 din directiva respectivă.
- 46 În ceea ce privește în special beneficiul pensiei de urmaș, reiese din jurisprudența Curții că o reglementare a unui stat membru care nu recunoaște partenerului supraviețuitor dreptul de a beneficia de o pensie de urmaș echivalentă celei acordate unui soț supraviețuitor, cu toate că, în dreptul național, uniunea consensuală ar plasa persoanele de același sex într-o situație asemănătoare cu aceea a soților în ceea ce privește pensia de urmaș menționată, trebuie să fie considerată ca reprezentând o discriminare directă bazată pe orientarea sexuală, în sensul articolului 1 și al articolului 2 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2000/78 (a se vedea în acest sens Hotărârea din 1 aprilie 2008, Maruko, C-267/06, EU:C:2008:179, punctele 72 și 73).
- 47 Din decizia de trimitere reiese că, la 19 iulie 2010, Legea privind parteneriatele civile a fost adoptată în Irlanda și că, după intrarea în vigoare a acestei legi, și anume la 1 ianuarie 2011, regula 5 din sistemul de pensii în discuție în litigiul principal prevede că beneficiază de pensie de urmaș atât soții supraviețuitori ai persoanelor afiliate, cât și partenerii civili supraviețuitori ai persoanelor afiliate.

- 48 Reiese de asemenea din decizia menționată că beneficiul unei astfel de pensii este supus, atât în privința soților, cât și a partenerilor civili supraviețuitori, condiției ca căsătoria sau parteneriatul civil să fi fost încheiate înainte de cea de a șazecea aniversare a persoanei afiliate.
- 49 Astfel, după cum a arătat avocatul general la punctul 50 din concluzii, o condiție privind afilierea precum cea în discuție în cauza principală nu se referă în mod direct la orientarea sexuală a lucrătorului. Dimpotrivă, ea este formulată în mod neutru și vizează, de altfel, atât lucrătorii homosexuali, cât și lucrătorii heterosexuali și exclude, fără distincție, partenerii lor de la beneficiul unei pensii de urmaș în cazul în care căsătoria sau parteneriatul civil nu au fost încheiate înainte de cea de a șazecea aniversare a lucrătorului.
- 50 Rezultă de aici că partenerii civili supraviețuitori nu sunt tratați într-un mod mai puțin favorabil decât soții supraviețuitori în ceea ce privește pensia de urmaș în discuție în litigiul principal și că, prin urmare, reglementarea națională referitoare la această pensie nu instituie o discriminare directă bazată pe orientarea sexuală.
- 51 În al doilea rând, în ceea ce privește existența unei discriminări indirecte, articolul 2 alineatul (2) litera (b) punctul (i) din Directiva 2000/78 prevede că o discriminare indirectă se produce atunci când o dispoziție, un criteriu sau o practică aparent neutră poate avea drept consecință un dezavantaj special pentru persoane de o anumită religie sau cu anumite convingeri, cu un anumit handicap, de o anumită vârstă sau de o anumită orientare sexuală, în raport cu altă persoană, cu excepția cazului în care această dispoziție, acest criteriu sau această practică este obiectiv justificată de un obiectiv legitim, iar mijloacele de realizare a acestui obiectiv sunt adecvate și necesare.
- 52 Reglementarea națională în discuție în litigiul principal subordonează beneficiul pensiei de urmaș pentru partenerii civili și pentru soții supraviețuitori ai persoanelor afiliate la sistemul de pensii ocupaționale în discuție în litigiul principal condiției ca parteneriatul civil sau căsătoria să fi fost încheiate înainte de cea de a șazecea aniversare a persoanei afiliate.
- 53 Reiese din dosarul prezentat Curții că la 1 ianuarie 2011, data intrării în vigoare a Legii privind parteneriatele civile, domnul Parris avea 64 de ani și că, la acea dată, ieșise deja la pensie, astfel încât drepturile la pensie pe care acesta din urmă le-a constituit pentru el însuși, precum și pentru un eventual soț sau partener supraviețuitor se raportează la o perioadă de activitate profesională care a fost realizată integral înainte de intrarea în vigoare a legii menționate. Reiese de asemenea din dosarul amintit că parteneriatul civil pe care domnul Parris l-a încheiat în Regatul Unit, la 21 aprilie 2009, când avea 63 de ani, nu a fost recunoscut în Irlanda decât cu efect de la data de 12 ianuarie 2011.
- 54 Prin urmare, nu se contestă că, la data la care domnul Parris a ieșit la pensie, și anume la 31 decembrie 2010, acesta nu îndeplinea condițiile prevăzute de reglementarea națională aplicabilă care dau naștere dreptului la pensia de urmaș în discuție în litigiul principal în favoarea partenerului său civil, întrucât parteneriatul civil pe care îl încheiase în Regatul Unit nu fusese încă recunoscut în Irlanda și, în orice caz, chiar dacă ar fi fost recunoscut, un astfel de parteneriat nu ar fi putut întemeia dreptul la o asemenea pensie din moment ce a fost încheiat după cea de a șazecea aniversare a persoanei afiliate.
- 55 Or, domnul Parris apreciază că condiția prevăzută la punctul 52 din prezenta hotărâre afectează în mod defavorabil lucrătorii homosexuali care au împlinit deja vârsta de 60 de ani la data intrării în vigoare a Legii privind parteneriatele civile, și anume lucrătorii homosexuali născuți anterior anului 1951, precum reclamantul din litigiul principal însuși, și că, prin urmare, această condiție instituie o discriminare indirectă împotriva homosexualilor care se găsesc în astfel de împrejurări, care rezultă din imposibilitatea acestora din urmă de a îndeplini condiția menționată.

- 56 Cu toate acestea, trebuie arătat că imposibilitatea domnului Parris de a îndeplini o astfel de condiție este o consecință, pe de o parte, a stării dreptului existent în Irlanda la data celei de a șazecea aniversări a acestuia, în special a lipsei la acea epocă a unei legi care să recunoască vreo formă de uniune civilă a unui cuplu homosexual, precum și, pe de altă parte, a lipsei, în cadrul reglementării care guvernează pensia de urmaș în discuție în litigiul principal, a unor dispoziții tranzitorii pentru persoanele afiliate homosexuale născute anterior anului 1951.
- 57 În această privință, trebuie amintit că în considerentul (22) al Directivei 2000/78 se menționează explicit că respectiva directivă nu aduce atingere legislațiilor naționale privind starea civilă și nici prestațiilor care decurg din aceasta.
- 58 În acest context, Curtea a constatat că starea civilă și prestațiile care derivă din aceasta reprezintă materii ce intră în competența statelor membre, iar dreptul Uniunii nu aduce atingere acestei competențe. Cu toate acestea, în exercitarea competenței menționate, statele membre trebuie să respecte dreptul Uniunii și în special dispozițiile referitoare la principiul nediscriminării (a se vedea Hotărârea din 1 aprilie 2008, Maruko, C-267/06, EU:C:2008:179, punctul 59).
- 59 Statele membre sunt astfel libere să prevadă sau să nu prevadă căsătoria pentru persoane de același sex sau o formă alternativă de recunoaștere legală a relației lor, precum și, dacă este cazul, să prevadă data de la care o asemenea căsătorie sau o asemenea formă alternativă își va produce efectele.
- 60 În consecință, dreptul Uniunii și în special Directiva 2000/78 nu obligau Irlanda nici să prevadă, anterior datei de 1 ianuarie 2011, căsătoria sau o formă de uniune civilă pentru cuplurile homosexuale, nici să acorde efecte retroactive Legii privind parteneriatele civile, precum și dispozițiilor adoptate în aplicarea acestei legi și nici, în ceea ce privește pensia de urmaș în discuție în litigiul principal, să prevadă măsuri tranzitorii pentru cuplurile de același sex în care persoana afiliată ar fi atins deja vârsta de 60 de ani la data intrării în vigoare a legii menționate.
- 61 În aceste condiții, trebuie să se considere că reglementarea națională în discuție în litigiul principal nu creează o discriminare indirectă pe motive de orientare sexuală, în sensul menționat la punctul 55 din prezenta hotărâre.
- 62 Având în vedere considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la prima întrebare că articolul 2 din Directiva 2000/78 trebuie interpretat în sensul că o reglementare națională care, în cadrul unui sistem de pensii ocupaționale, subordonează dreptul partenerilor civili supraviețuitori ai persoanelor afiliate de a beneficia de o pensie de urmaș condiției ca parteneriatul civil să fi fost încheiat înainte ca persoana afiliată să fi împlinit 60 de ani, cu toate că dreptul național nu permitea persoanei afiliate în cauză să încheie un parteneriat civil înainte de a atinge această limită de vârstă, nu constituie o discriminare pe motive de orientare sexuală.
- Cu privire la a doua întrebare*
- 63 Prin intermediul celei de a doua întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 2 și articolul 6 alineatul (2) din Directiva 2000/78 trebuie interpretate în sensul că o reglementare națională precum cea în discuție în litigiul principal, care, în cadrul unui sistem de pensii ocupaționale, subordonează dreptul partenerilor civili supraviețuitori ai persoanelor afiliate de a beneficia de o pensie de urmaș condiției ca parteneriatul civil să fi fost încheiat înainte ca persoana afiliată să fi împlinit 60 de ani, cu toate că dreptul național nu permitea persoanei afiliate în cauză să încheie un parteneriat civil înainte de a atinge această limită de vârstă, constituie o discriminare pe motive de vârstă.
- 64 Pentru a răspunde la această întrebare, este necesar, într-o primă etapă, să se verifice dacă reglementarea națională în litigiu instituie o diferență de tratament pe motive de vârstă.

- 65 În această privință, trebuie amintit că, în temeiul articolului 2 alineatul (1) din Directiva 2000/78, prin „principiul egalității de tratament” trebuie să se înțeleagă absența oricărei discriminări directe sau indirecte, bazate pe unul dintre motivele menționate la articolul 1 din această directivă, printre care figurează vârsta. Articolul 2 alineatul (2) litera (a) din directiva respectivă precizează că, în sensul alineatului (1) al acestui articol, o discriminare directă se produce atunci când o persoană este tratată într-un mod mai puțin favorabil decât este, a fost sau ar fi tratată într-o situație asemănătoare o altă persoană, pe baza unuia dintre motivele citate la articolul 1 din directiva menționată.
- 66 În speță, regula 5 din sistemul de pensii în discuție în litigiul principal nu recunoaște pensia de urmaș decât în favoarea soților și a partenerilor civili supraviețuitori ai persoanelor afiliate care au încheiat căsătoria sau parteneriatul civil înainte de cea de a șazecea aniversare a acestora.
- 67 Astfel, o asemenea reglementare acordă un tratament mai puțin favorabil persoanelor afiliate care s-au căsătorit sau care au încheiat un parteneriatul civil după cea de a șazecea aniversare a acestora decât celor care s-au căsătorit sau care au încheiat un asemenea parteneriat înainte de a împlini vârsta de 60 de ani.
- 68 În consecință, reglementarea națională în discuție în litigiul principal instituie o diferență de tratament întemeiată în mod direct pe criteriul vârstei.
- 69 Într-o a doua etapă, trebuie examinat dacă o asemenea diferență de tratament poate totuși să intre în domeniul de aplicare al articolului 6 alineatul (2) din Directiva 2000/78.
- 70 Potrivit acestei dispoziții, statele membre pot să prevadă, în pofida articolului 2 alineatul (2) din directiva menționată, că „nu constituie discriminare luarea în considerare a criteriului vârstei la stabilirea, pentru regimurile profesionale de securitate socială, a unei vârste pentru aderare sau admitere la prestațiile de pensie sau invaliditate, inclusiv la fixarea, pentru aceste regimuri, a unor vârste diferite pentru lucrători sau pentru categorii de lucrători și la utilizarea, în cadrul acestor regimuri, a criteriilor de vârstă în calculele actuariale, cu condiția ca acestea să nu se traducă prin discriminări pe motive de sex”.
- 71 În acest context, Curtea a precizat că articolul 6 alineatul (2) din Directiva 2000/78 are vocația de a se aplica numai regimurilor profesionale de securitate socială care acoperă riscurile legate de vârstă și de invaliditate și că nu au vocația de a intra în domeniul de aplicare al acestei dispoziții toate elementele care caracterizează un regim profesional de securitate socială care acoperă astfel de riscuri, ci numai cele care sunt menționate în mod expres la această dispoziție (a se vedea Hotărârea din 16 iunie 2016, Lesar, C-159/15, EU:C:2016:451, punctul 25 și jurisprudența citată).
- 72 În speță, pensia de urmaș în discuție în litigiul principal constituie o formă de pensie pentru limită de vârstă.
- 73 Trebuie să se verifice, așadar, dacă reglementarea națională în discuție în litigiul principal intră în ipotezele vizate la dispoziția menționată, și anume „stabilirea [...] unei vârste pentru aderare sau admitere la prestațiile de pensie”, în sensul articolului 6 alineatul (2) din Directiva 2000/78.
- 74 În această privință, prin faptul că subordonează dobândirea dreptului de a beneficia de o pensie de urmaș condiției ca persoana afiliată să se fi căsătorit sau să fi încheiat un parteneriat civil înainte de împlinirea vârstei de 60 de ani, dispoziția menționată nu face decât să prevadă o vârstă limită pentru nașterea dreptului la această prestație. Cu alte cuvinte, reglementarea națională în discuție în litigiul principal stabilește o vârstă pentru a avea acces la pensia de urmaș care decurge din sistemul de pensii în cauză.

- 75 În aceste condiții, este necesar să se considere că regula 5 din respectivul sistem de pensii stabilește o vârstă pentru admiterea la o pensie pentru limită de vârstă și că, prin urmare, o astfel de dispoziție se încadrează la articolul 6 alineatul (2) din Directiva 2000/78.
- 76 În consecință, diferența de tratament pe motive de vârstă instituită de o reglementare națională precum cea în discuție în litigiul principal nu constituie o discriminare pe motive de vârstă.
- 77 Împrejurarea potrivit căreia a fost imposibil din punct de vedere juridic ca persoana afiliată la sistemul în discuție în litigiul principal să încheie un parteneriat civil înainte de a împlini vârstă de 60 de ani nu modifică cu nimic concluzia anterioară, din moment ce, după cum s-a arătat la punctul 56 din prezenta hotărâre, o asemenea imposibilitate rezultă din faptul că, la data celei de a șaizecea aniversări a acesteia, dreptul național nu prevedea nicio formă de uniune civilă pentru cuplurile homosexuale. Or, astfel cum reiese din cuprinsul punctelor 57-60 din prezenta hotărâre, dreptul Uniunii nu se opunea acestei stări a dreptului național.
- 78 Având în vedere considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la a doua întrebare că articolul 2 și articolul 6 alineatul (2) din Directiva 2000/78 trebuie interpretate în sensul că o reglementare națională precum cea în discuție în litigiul principal, care, în cadrul unui sistem de pensii ocupaționale, subordonează dreptul partenerilor civili supraviețuitori ai persoanelor afiliate de a beneficia de o pensie de urmaș condiției ca parteneriatul civil să fi fost încheiat înainte ca persoana afiliată să fi împlinit 60 de ani, cu toate că dreptul național nu permitea persoanei afiliate în cauză să încheie un parteneriat civil înainte de a atinge această limită de vârstă, nu constituie o discriminare pe motive de vârstă.

Cu privire la a treia întrebare

- 79 Prin intermediul celei de a treia întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 2 și articolul 6 alineatul (2) din Directiva 2000/78 trebuie interpretate în sensul că o reglementare națională precum cea în discuție în litigiul principal este susceptibilă să instituie o discriminare bazată pe efectul combinat al orientării sexuale și al vârstei, în condițiile în care această reglementare nu constituie o discriminare nici pe motive de orientare sexuală, nici pe motive de vârstă, privite în mod izolat.
- 80 În această privință, deși, desigur, o discriminare poate fi întemeiată pe mai multe dintre motivele menționate la articolul 1 din Directiva 2000/78, nu există totuși nicio categorie nouă de discriminare care să rezulte din coroborarea mai multor astfel de motive precum orientarea sexuală și vârsta, a cărei existență să poată fi constatată în cazul în care discriminarea pe baza acestor motive, privite în mod izolat, nu a fost dovedită.
- 81 În consecință, în cazul în care o dispoziție națională nu instituie nici o discriminare pe motive de orientare sexuală, nici o discriminare pe motive de vârstă, o astfel de dispoziție nu poate stabili o discriminare bazată pe efectul combinat al acestor doi factori.
- 82 Având în vedere considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la a treia întrebare că articolul 2 și articolul 6 alineatul (2) din Directiva 2000/78 trebuie interpretate în sensul că o reglementare națională precum cea în discuție în litigiul principal nu este susceptibilă să instituie o discriminare bazată pe efectul combinat al orientării sexuale și al vârstei în cazul în care această reglementare nu constituie o discriminare nici pe motive de orientare sexuală, nici pe motive de vârstă, privite în mod izolat.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 83 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de

judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera întâi) declară:

- 1) **Articolul 2 din Directiva 2000/78/CE a Consiliului din 27 noiembrie 2000 de creare a unui cadru general în favoarea egalității de tratament în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă trebuie interpretat în sensul că o reglementare națională care, în cadrul unui sistem de pensii ocupaționale, subordonează dreptul partenerilor civili supraviețuitori ai persoanelor afiliate de a beneficia de o pensie de urmaș condiției ca parteneriatul civil să fi fost încheiat înainte ca persoana afiliată să fi împlinit 60 de ani, cu toate că dreptul național nu permitea persoanei afiliate în cauză să încheie un parteneriat civil înainte de a atinge această limită de vârstă, nu constituie o discriminare pe motive de orientare sexuală.**
- 2) **Articolul 2 și articolul 6 alineatul (2) din Directiva 2000/78 trebuie interpretate în sensul că o reglementare națională precum cea în discuție în litigiul principal, care, în cadrul unui sistem de pensii ocupaționale, subordonează dreptul partenerilor civili supraviețuitori ai persoanelor afiliate de a beneficia de o pensie de urmaș condiției ca parteneriatul civil să fi fost încheiat înainte ca persoana afiliată să fi împlinit 60 de ani, cu toate că dreptul național nu permitea persoanei afiliate în cauză să încheie un parteneriat civil înainte de a atinge această limită de vârstă, nu constituie o discriminare pe motive de vârstă.**
- 3) **Articolul 2 și articolul 6 alineatul (2) din Directiva 2000/78 trebuie interpretate în sensul că o reglementare națională precum cea în discuție în litigiul principal nu este susceptibilă să instituie o discriminare bazată pe efectul combinat al orientării sexuale și al vârstei în cazul în care această reglementare nu constituie o discriminare nici pe motive de orientare sexuală, nici pe motive de vârstă, privite în mod izolat.**

Semnături